

ГОДИШНИК НА СОФИЙСКИЯ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“
ФИЛОСОФСКИ ФАКУЛТЕТ
КНИГА БИБЛИОТЕЧНО-ИНФОРМАЦИОННИ НАУКИ
Том 4, 2012

ANNUAIRE DE L'UNIVERSITE DE SOFIA „ST. KLIMENT OHRIDSKI“
FACULTE DE PHILOSOPHIE
LIVRE DES SCIENCES DE L'INFORMATION ET DES BIBLIOTHEQUES
Tome 4, 2012

**СЪСТОЯНИЕТО НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ ПО ОТНОШЕНИЕ
НА ЦИФРОВИЗАЦИЯТА НА КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО В
НЯКОИ ОТ НАЙ-ГОЛЕМИТЕ ОБЩЕСТВЕНИ БИБЛИОТЕКИ В
БЪЛГАРИЯ**

ПЕТЯ ТОЛЕВА

Petya Toleva. (PhD Student, Sofia University „St. Kliment Ohridski“, Faculty of Philosophy, Department of Library and Information Sciences). THE STATE OF HUMAN RESOURCE IN TERMS OF DIGITALIZATION OF CULTURAL HERITAGE IN SOME OF THE MAJOR PUBLIC LIBRARIES IN BULGARIA

The purpose of this article is to discuss the state of human resource in terms of digitalization of Cultural heritage in some of the major Public libraries in Bulgaria. Are we ready to meet modern requirements and to manage these resources? The report will show one of the first initiatives taken in this regard in our country (the Operational Programme „Human Resources Development“ 2007–2013; Project „Glob@ 1 Libraries – Bulgaria“ Project „Europeana“, Project ABLE). Also it will illustrate the first united online catalogs, associated with the digitalization of Cultural heritage along with the difficulties in making them for less qualified staff. For a country in transition, such as Bulgaria, it is obvious that the Bulgarian public library should seek competitive advantages in relying heavily on the development of human factors, including the ability to strategically orient and guide their activities. Because modern libraries require not only product quality but also quality of service, as much as the service sector forms the greater part of the national income of the developed countries.

Keywords : Management of Public libraries, information environment, strategies

Вследствие на основните тенденции към глобализация и нарастващите темпове на създаване и обмяна на информация преуспяващите големи организации са онези, чиято организационна култура е насочена към насърчаване и управление на процесите на създаване, обмяна и използване на знания.

Технологията преобразува публичните библиотеки по света като осигурява достъп до важни образователни материали и комуникационни услуги. Но в много развиващи се страни и страни в преход, където нуждата е голяма, публичните библиотеки не разполагат с достатъчно ресурси. Финансиращите ги власти често не осъзнават динамичната роля, която те биха могли да изпълняват в своите общности. Библиотеките по-лесно биха привлекли финансиране, ако могат да покажат, че дейностите, които ще развият, ще подобрят живота на общността им.

Това важи с пълна сила за отворените икономики, каквато е и българската, която трябва да формира свои конкурентни предимства, без да разполага с материалните ресурси, които други страни притежават. Явно е, че тези конкурентни предимства, които нашите библиотеки следва да търсят, трябва да се опират основно на възможностите и развитието на човешкия фактор, включително на способността му стратегически да ориентира и направлява дейността си, опознавайки външната и вътрешната среда. Защото водещ мотив трябва да е адаптирането към новите икономически реалности, съпътстващи социално-културната реформа и по-конкретно библиотечната дейност.

Българските обществени библиотеки, техният персонал и въвеждане на новите информационни и комуникационни технологии

Благодарение на интензивното развитие на информационно-комуникационните технологии днес се налага нова обществена инфраструктура, базирана на създаване и разпространение на знания. Увеличава се броят на две качествено нови категории работници – интелектуални служещи и заети в сферата на услугите за сметка на ангажираните в промишлеността и селското стопанство. Още през 2006 г. като стремеж на *Националната стратегическа референтна рамка* се очертава „развитие на човешкия капитал с цел осигуряване на по-висока заетост, доходи и социална интеграция“¹, чиято съставна част е оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2007–2013 г.

¹ Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2007–2013 г., с. 6. [PDF], <www.eufunds.bg/document/175 ; 20.08.11>

Приоритетна ос 3¹ на Програмата е подобряване качеството на образованието и обучението в съответствие с потребностите на пазара на труда за изграждане на икономика, основана на знанието. Това налага предприемането на мерки, стимулиращи по-пълноценно използването на възможностите на ИКТ² за адаптивността на заетите лица към новите реалности.

По инициативата на ЕС i2010 и Национална програма за ускорено развитие на информационното общество 2008–2010, Националният статистически институт на България провежда изследване за използване на ИКТ. Данните³ за 2010 г. сочат, че общо за страната броят домакинства с достъп до Интернет са **901 619**. За предприятията картината е следната⁴ (Вж. Таблица 1):

Таблица 1

Използване на ИКТ от предприятия за 2010 г.	Брой
Предприятия с достъп до Интернет	25 909
Заети лица, които използват РС	339 758
Осигурен достъп на служители до услуги, свързани с човешки ресурси	5 544
Предприятия, които използват автоматизиран обмен на данни с външни ИКТ системи	11 605
Разходи и инвестиции по ИКТ и IT услуги за 2009 г.	623 490

Процентното съотношение⁵, изразено във фигура 1, показва, че в предприятия с въведени ИКТ най-нисък е процентът на осигурен достъп до услуги, свързани с човешките ресурси.

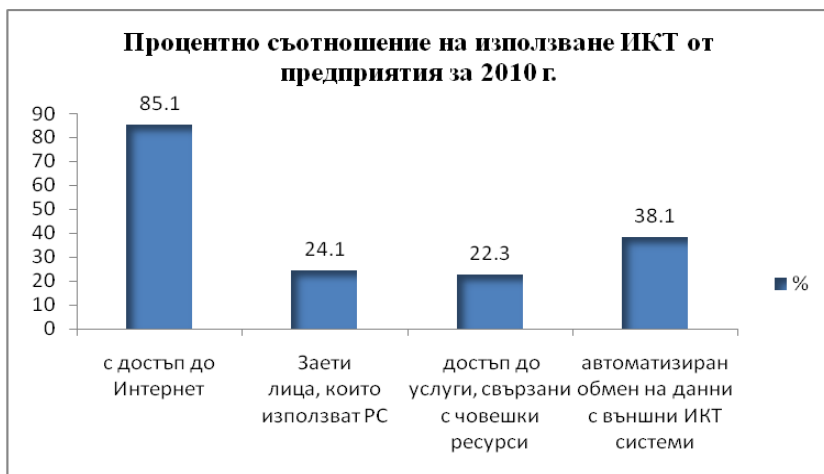
¹ Пак там, с. 96.

² ИКТ – информационно-комуникационни технологии.

³ Източник : Информационно общество – Данни . Национален статистически институт. 2011, <<http://www.nsi.bg/otrasal.php?otr=17> ; 14.08.11>

⁴ Пак там.

⁵ Пак там.

Фигура 1

По-конкретно, въвеждането на новите ИКТ става част от информационно-образователната мисия на българските обществени библиотеки и засилват значението им на образователен център; консултативен център; център за достъп до разнообразни информационни източници; обществен интернет център. Появяват се нови понятия като медиатека, дигитална библиотека, виртуална библиотека, информационни ресурси, потребител. Създават се нови способи за съхранение, обработка и предоставяне на информацията – електронни каталози и картотеки, програми за търсене на информация – електронни търсачки с огромно бързодействие. Две са водещите български фирми в страната, осигуряващи автоматизация на библиотечните процеси – СофтЛиб и РС-ТМ, които ежегодно провеждат обучителни семинари и работни срещи с библиотекарите от библиотеките, които обслужват.

Тези нови реалности за публичните библиотеки съответно изискват от работещите в тях специфични познания относно съдържанието, управлението, използването и предлагането на информационните ресурси.

Проектът ABLE е първата по-голяма стъпка в тази насока с призив – „обмен на библиотечен опит: пътища за сътрудничество. Развитие на обществени информационни услуги“¹. Създава се през 1996 г. на база успешното сътрудничество между 17 български публични библиотеки и библиотеки от щата Колорадо, САЩ. Цели се увеличаване възможностите на българските библиотеки за осигуряване на

¹ABLE Project. Народна библиотека „Иван Вазов“ Пловдив, 2009.
<http://www.libplovdiv.com/index.php?option=com_content&view=article&id=169&Itemid=183&lang=en; 10.08.11>

обществени информационни услуги в онлайн режим за местната администрация и българските граждани, както и подобряване разбирането и подкрепата на българското правителство за ролята на библиотеките в демократичното общество.

Един от параметрите на проекта е обучение на български библиотекари от публичните библиотеки, които да изградят обществени информационни центрове. През 2004 г. 22-ма участници от 17 публични библиотеки получават широки познания за американската библиотечна система¹ (Вж. Таблица 2).

Таблица 2

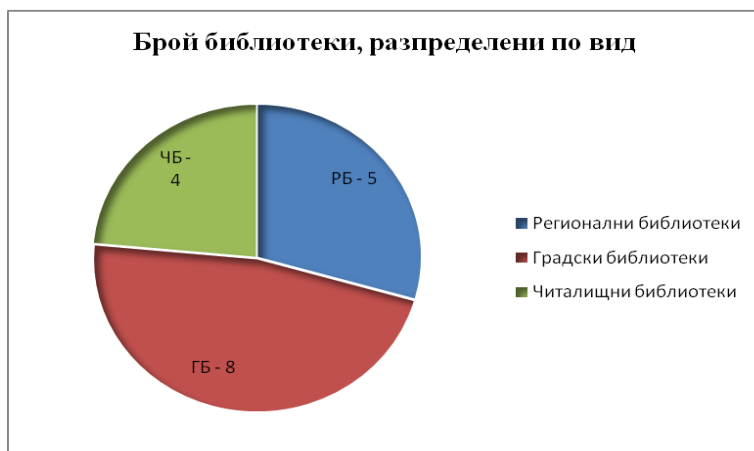
№	Наименование на библиотека	Бр. участници
1	Регионална библиотека „Пенчо Славейков“ – Варна	2
2	Библиотека „Дора Габе“ – Добрич	1
3	Столична градска библиотека – София	2
4	Библиотека при читалище „Родина“ – Стара Загора	1
5	Библиотека „Никола Фурнаджиев“ – Пазарджик	1
6	РБ „Петко Р. Славейков“ – Велико Търново	2
7	Регионална библиотека „Стоян Чилингиров“ – Шумен	2
8	Библиотека „Партений Павлович“ – Силистра	1
9	Библиотека при читалище – Раковски	1
10	Регионална библиотека „Проф. Боян Пенев“ – Разград	1
11	РНБ „Иван Вазов“ – Пловдив	1
12	Библиотека при читалище „Зора“ – Сливен	1
13	Библиотека „Захари Княжевски“ – Стара Загора	2
14	Регионална библиотека „П. К. Яворов“ – Бургас	1
15	Библиотека при читалище – Гоце Делчев	1
16	Библиотека „Гео Милев“ – Монтана	1
17	Библиотека „Пеньо Пенев“ – Димитровград	1

Разпределени по вид, най-голям е дялът на участващите градски библиотеки – 8 или това са **47,1%** от общия брой библиотеки. Най-

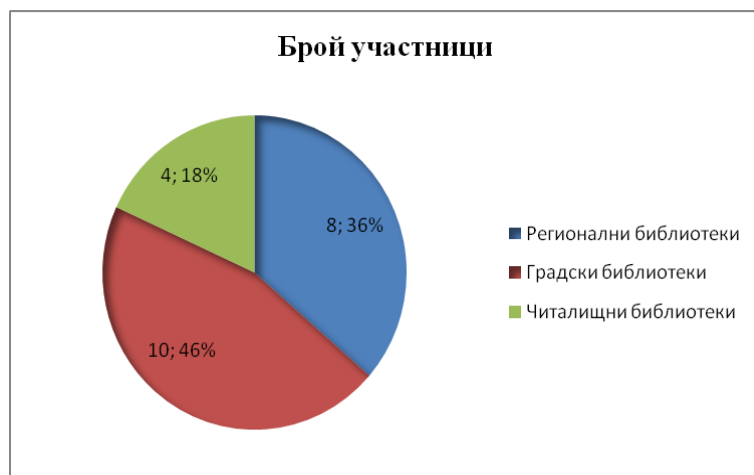
¹ ABLE. Project partners. 2005 < <http://www.ableportal.bg/participants.html> ; 10.08.11>.

много са също и участниците от тези библиотеки – 10 души или **46 %** от общия брой (Вж. Фигури 2 и 3).

Фигура 2

Фигура 3

Една от първите библиотеки, които успешно прилагат проекта ABLE, е Регионална народна библиотека „Иван Вазов“ в Пловдив, която през 2007 г. изработва концепция за изграждане на Обществен информационен център. В тази връзка се обучават 13 библиотекари, работещи в Пловдивската библиотека, между които бях и аз. През 2009 г., когато Центърът отвори врати, едно от задълженията ми бе провеждане на обученията по ИКТ.

Оценките от прилагането на проект ABLE са положителни като цяло, ако отчетем факта, че колеги, обогатени от чуждия опит, „развиха нови комуникативни, технологични и мениджърски умения“¹. Един конкретен пример в полза на това твърдение ще дам със Стефка Илиева, методист от отдел „Методичен“ на РНБ „Иван Вазов“ Пловдив, която след посещение на публични, училищни, университетски и специални библиотеки в щата Колорадо през 2007 г., става един от учителите в проект „Глоб@лни библиотеки – България“.

Програма „Глоб@лни библиотеки – България“ е съвместна инициатива на Министерството на културата и Програма на ООН за развитие, финансирана от фондация „Бил и Мелинда Гейтс“. Цели да улесни достъпа до информация, знания, комуникация, електронно съдържание и услуги за общността чрез мрежата на обществените библиотеки. В настоящия момент програмата действа в Румъния, Украйна, Полша, Литва, Латвия, Мексико и Чили. В България тя стартира през 2009 г. и се очаква да приключи през 2013 г.

Целевите български библиотеки в обхвата на Програмата към края на 2010 г. са 807, като от тях 455 са избрани на Етап 2009 г. и 352 – на Етап 2010 г.². Разпределението им по вид е следното: 27 регионални, 19 общински, 16 градски и 745 читалищни библиотеки. За двете години са доставени общо 7 591 единици ИКТ оборудване, което е изпълнение на 100% от предвидените за целта на Програмата инсталации на техника³. В 76% от библиотеките малко повече от половината служители (с изключение на помощния персонал) умеят да боравят с компютър. Нисък е делът на библиотеките, чиито служители са преминали обучение – през 2009 г. и 2010 г. съответно 43% и 32%⁴. Тези дялове могат да бъдат оценени като сравнително високи на фона на данните на НСИ за предприятията в България, чиито служители използват РС –

¹ Грашкина, В. Развитие на обществено-информационни услуги в библиотеките – участници в проекта ABLE: Изводи, препоръки, очаквания, с. 8. [PDF]

<http://www.ableportal.bg/Sofia_300506/Doklad30mayFinalen.htm ; 10.08.11>

² Базово проучване за оценка на въздействието : Целеви библиотеки (Етапи 2009 и 2010). // Програма „Глоб@лни библиотеки - България”, Изследователска агенция Естат ООД, 2010, с. 3.[PDF]

<http://www.glbulgaria.bg/upload/docs/GL_Target_Libs_Report_01_2011.pdf ; 11.08.11>

³ Отчет до Управителния съвет за периода януари-юни 2011 г. // Програма „Глоб@лни библиотеки - България”, 2011. с. 4.[PDF]

<<http://www.glbulgaria.bg/bg/node/565> ; 11.08.11>

⁴ Базово проучване за оценка на въздействието : Целеви библиотеки (Етапи 2009 и 2010). // Програма „Глоб@лни библиотеки - България”, Изследователска агенция Естат ООД, 2010, с. 5.[PDF]

<http://www.glbulgaria.bg/upload/docs/GL_Target_Libs_Report_01_2011.pdf ; 11.08.11>

24,1% (Виж. Диаграма 1 по-горе). Към 25 юни 2011 г. броят на обучените библиотекари по Направление 1 – ИКТ, достига 880 души, което трябва да се оцени високо¹, а включените библиотеки – 960².

Данни от проведено изследване в Румъния по Програмата (Biblionet – Global Libraries Romania) показват сходни резултати³ – през Етап 2010 г. са обхванати 550 целеви румънски библиотеки, като 506 библиотекари преминават обучение по ИТ. А до Май 2011 г. включените библиотеки са над 920 броя, а обучените библиотекари – 1200.

За Украйна изследването по Програмата (Bibliomist – Global Libraries Ukraine) дава следните показатели⁴: 200 украински библиотеки са избрани за 2010 г. и 1000 библиотекари са преминали обучение по използване на новите технологии.

Сравнението с Румъния и Украйна показва, че обучените човешки ресурси в България са по-малко, въпреки че Програмата обхваща сравнително голяма част от публичните ни библиотеки. Анализът на ситуацията показва, че българските публични библиотеки успешно внедряват новите информационно-комуникационни технологии, но има проблем при управлението на човешките ресурси. Така например в края на 2010 г. Министерството на културата осигурява 191 нови щатни бройки за целевите библиотеки по Програмата, но регионалните координатори установяват следните проблеми⁵: зает е половин щат, вместо цял; липса на подходящи кандидати и закъснения в обявяване на конкурсите; преразпределение от общините на новите щатове в библиотеки извън списъка; отпускане на нов щат в библиотеки, където вече има такъв; използване на част от средствата за новите щатове не по предназначение. Проблемите от такъв характер ескалират и въпреки готовността на библиотеките да се изправят пред изискването за съхранение на културното наследство чрез дигитализация, те реално пречат тези им намерения да се осъществят.

¹ Георгиева, Наталия. Обобщена информация за дейностите по Програма „Глоб@лни библиотеки - България” // *Информационен бюлетин*, Юни, 2011, с. 1. [PDF]. <http://www.glbulgaria.bg/sites/default/files/Bulletin_June_2011_BG.pdf; 11.08.11>.

² Отчет до Управителния съвет за периода януари-юни 2011 г. // Програма „Глоб@лни библиотеки - България”, 2011. с. 2. [PDF]. <<http://www.glbulgaria.bg/bg/node/565>; 11.08.11>.

³ Biblionet – Global Libraries Romania : Project Facts. IREX, 2011. <<http://www.irex.org/project/biblionet-global-libraries-romania>; 10.08.11>.

⁴ Bibliomist – Global Libraries Ukraine : Project Facts. IREX, 2011. <<http://www.irex.org/project/bibliomist-global-libraries-ukraine>; 10.08.11>.

⁵ Отчет до Управителния съвет за периода януари-юни 2011 г. // Програма „Глоб@лни библиотеки - България”, 2011. с. 3. [PDF]. <<http://www.glbulgaria.bg/bg/node/565>; 11.08.11>

Положителна тенденция обаче за 2011 г. очертават две инициативи от квалификационен характер¹. Първата е от 3 август 2011 г., когато успешно приключва третата сесия от обучението за придобиване на III-та степен на професионална квалификация по професия „Библиотекар“, което се провежда в Регионална библиотека „Проф. Боян Пенев“ – Разград. В него участват 20 библиотекари със средно образование от читалищни библиотеки в областта. Като три от отрасловите задължителни дисциплини, съгласно утвърдената учебна програма са: работа с персонален компютър и приложни програми, работа с автоматизирани библиотечни системи, работа с Интернет и комуникация в мрежата.

Вторият пример е по-дългосрочен и перспективен. От 15 август 2011 г. Дирекциите Бюра по труда в цялата страна започват приемането на заявления от лица, желаещи да се включат в схема BG051PO001–2.1.14 – „Аз мога повече“, която ще предоставя обучение по професионална квалификация (включително и по професия „Библиотекар“), по дигитална компетентност и изучаване на чужд език. Целева група по схемата са лицата, наети по трудово правоотношение и самонаети, с изключение на заети на служебно, трудово или приравнено на него правоотношение в органите на държавната администрация, администрацията на органите за местно самоуправление, съдебната система, системите за народната просвета, Министерство на вътрешните работи и Министерство на отбраната.

Състояние на човешките ресурси по отношение на дигитализацията на библиотечните фондове в някои от поголемите български библиотеки

1.1. Обединени електронни ресурси

Важна последица от въвеждането на новите ИКТ в българските обществени библиотеки е автоматизацията на библиотечните процеси, изграждане на онлайн каталози и свободният достъп до тях. Създаването на обединени електронни ресурси се явява следващ етап в управлението на библиографската информация – унификацията на данните в описанията.

В далечната 1993 г. е първият проект за изграждане на Национална автоматизирана библиотечно-информационна мрежа, иницииран и

¹ Обучение за придобиване на професионална квалификация по професия „Библиотекар“. ББИА, Е-Бюлетин, Август, 2011, № 10, <http://www.lib.bg/index.php?option=com_content&task=view&id=662&Itemid=160; 12.08.11>

финансиран от фондация „Отворено общество“. Действащите технологии са разработени на базата на програмния продукт CDS/ISIS micro на ЮНЕСКО.

През 2010 г. Националната библиотека в София успешно реализира проекта „Виртуална библиотека – България“ за изграждане на Единна национална библиотечно-информационна система. За целта са проведени няколко обучителни курса, като 99 служители от библиотеката (38,2% от целия персонал – 259 души) получават лиценз за споделена каталогизация, а 6 души са назначени на щат в реструктурирания „Център COBISS“. От тях – един ръководител, двама библиотекари-експерти, един програмист и двама системни администратори. До март 2011 г. вече новият електронен каталог на основата на софтуера COBISS съдържа над 820 000 библиографски записа¹.

В партньорство между регионалните библиотеки в Пловдив, Бургас и Велико Търново, както и Столична библиотека в София, се създава обединеният каталог в Интернет РЕГИНА – книги, ноти и графични издания, с програмния продукт I-Lib на основата на CDS/ISIS предоставен от фирма SoftLib София.

Публичните библиотеки в Североизточна България – Бургас, Варна, Добрич, Русе и Шумен – поддържат Своден каталог за чуждестранни периодични издания².

2.2. Дигитални колекции

Новите технологии в съхраняването и разпространението на информация изправят библиотеките пред големи задачи: трансформирането на наличното съдържание (книги, списания, вестници, снимки, аудио- и видеокасети, грамофонни плочи) в дигитални обекти и предлагане на професионално обучение в тази връзка, което да е на европейско ниво.

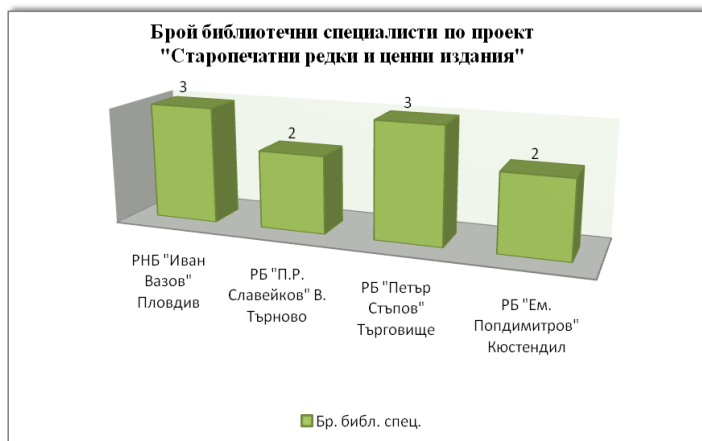
Отново чрез програмния продукт I-Lib на основата на CDS/ISIS предоставен от фирма SoftLib София стартират два проекта. Единият през 2006 г. за дигитализация на културно-историческото наследство между регионалните библиотеки в Пловдив, Велико Търново, Търговище, Кюстендил, като на втори етап се включва с готови записи и Националната библиотека в София. Изграденият своден каталог „Старопечатни редки и ценни издания“ съдържа 2510 библиографски описания с визуализация на заглавни страници, корица, образ,

¹ Национална библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“. Годишен отчет 2010, с. 5 [PDF]. // <<http://www.nationallibrary.bg/cgi-bin/e-cms/vis/vis.pl?s=001&p=0025&n=&vis> ; 12.08.11>

² Своден каталог на чуждестранните периодични издания. Public Library Varna – Online Catalog , 2001, <<http://www.libvar.bg/catalogs/> ; 15.08.11>

екслибрис и немалка част от тях са напълно дигитализирани, а от Търговище се включват със звукозаписи. Броят библиотекари, работещите по проекта, са изобразени на фигура № 4:

Фигура 4

Година по-рано, 2005 г., регионалната библиотека в Пловдив започва дигитализация на фонд „Портрети и снимки“, а от 2007 г. е определен един библиотечен специалист, който извършва всички дейности по дигиталния каталог.

Вторият проект за пълно дигитализиране стартира през 2009 г. РЕГИНА ПИ – „Обединен каталог на периодични издания до 1944 г. Дигитални колекции.“, в който се включват библиотеките в Пловдив, Столична библиотека София, Бургас и Велико Търново. Ръководител по проекта е Столична библиотека, а Storage Server се разполага в дигиталния център на РНБ „Иван Вазов“ Пловдив. Състоянието на човешките ресурси по този проект е изразено във Фигура № 5 и Таблица № 3 :

Фигура 5

Таблица 3

Библиотека	пълен щат	половин щат	извън раб.вр.	библиотечни специалисти	други	Общ бр.
РНБ „Иван Вазов“ Пловдив	1	2	2	2	3	5
РБ „П.Р.Славейков“ В. Търново	4			2	2	4
РБ „П.К. Яворов“ Бургас	4			4		4
Столична библиотека София	2		7	7	2	9

Най-голям е процентът на използваните кадри в Столична библиотека – 41% от общия брой участници в проекта от четирите библиотеки – 22. Най-голям е и дялът им в графата, работещи извън работното време – 7 души, които са кадри на библиотеката, но сканират, обработват и изработват каталога извън другите си задължения.

В графа – **други** – влизат следните категории:

Пловдивската библиотека – 1 хуманитарист и 2-ма с техническо образование;

Търновската библиотека – 2-ма системни администратори;

Столична библиотека – 2-ма със средно образование.

През 2010 г. обединените електронни ресурси на основата на програмния продукт от фирма SoftLib надхвърлят 280 000 библиографски описания и 100 000 сканирани страници¹.

Българските публични библиотеки фигурират и в международни дигитални библиотеки. Така например, Националната библиотека в София участва в четири такива проекти²:

¹ Войникова, Т. В Europeana с обединени дигитални ресурси. // Необходими стъпки за интегриране на България в европейското начинание „Еуропеана“ : Международн. конф. 23–24 април, 2010, организирана от Емил Стоянов, член на Европейския парламент. – Пловдив, 2010, с. 60.

² Дончева, А., Цветанка Панчева. Участието на Националната библиотека в международни проекти за дигитализация. // Необходими стъпки за интегриране на България в европейското начинание „Еуропеана“ : Международн. конф. 23–24 април, 2010, организирана от Емил Стоянов, член на Европейския парламент. – Пловдив, 2010, с. 29–30.

1. BG0046 „Дигитализиране и опазване на писменото богатство на България“ (2009–2011) (Digitalizing and preserving the written legacy of Bulgaria) Проектът е свързан с разширяване на Дигиталния център и изработване на дигитални копия на уникални издания от фондовете на Националната библиотека.

2. Проект IMPACT (Improving Access to Text). FP 7 Information and Communication Technologies: Call 5: Digital Libraries&Content (Седма рамкова програма за информационни и комуникационни технологии: Покана № 5: Дигитални библиотеки и дигитално съдържание). Дигитализирани и обработени са текстове от книги и периодика за периода до 1900 г.

3. World Digital Library – изпратени са от библиотеката 10 славянски ръкописа, придружени с мета данни.

4. „The European Library“ чрез проект TELPlus, финансиран в рамките на Програма eConetentPlus на европейската комисия. Виртуалната колекция е организирана чрез конверсия на база данни от DocuWare в XML международен формат Dublin Core¹. Това е основа за включване в проект Europeana – онлайн библиотека, музей и архив с цел да насърчава достъпа на културното наследство на Европа и стартира 2008 г.

В Дигиталния център на Националната библиотека са назначени на щат 7 души, които преминават специално обучение: 2-ма библиотечни специалисти, 1 програмист на дигиталните ресурси, 1 администратор на БД и 3-ма – фотографска дейност.

В **EuropeanaLocal** партньор е регионалната библиотека във Варна, която участва с проект „Варненска дигитална библиотека“². За този процес библиотеката определя 5 души на пълен работен ден на възраст между 30–50 години. Това са библиотечни специалисти от отделите Информационни технологии и Справочно-библиографски, които се състоят общо от 10 души. През лятната ваканция като доброволци при дигитализацията се включват и ученици от 10-ти и 11-ти класове.

От 2010 г. екип от Регионална библиотека „Дора Габе“ Добрич, състоящ се от 3-ма библиотечни специалисти, поставя началото на

¹ Вж. за пример: Продължаващи издания 1878-1944. DocuWare. <<http://193.200.14.178/DWWebClient/IntegrationViewer.aspx?DWSubSession=7719&v=1> ; 20.08.11>

² Вж. за пример: Explore Europe’s cultural collection. Provider: Регионална библиотека Пенчо Слайвеков – Варна. EUROPEANA, <[http://europeana.eu/portal/search.html?query=варна&qf=PROVIDER:Регионална библиотека ПЕНЧО СЛАВЕЙКОВ - Варна&view=table&wpfv=N](http://europeana.eu/portal/search.html?query=варна&qf=PROVIDER:Регионална%20библиотека%20ПЕНЧО%20СЛАВЕЙКОВ-%20Варна&view=table&wpfv=N) ; 20.08.11>

дигитализацията на колекция „Добруджа. Пощенски картички и фотографии от първата половина на XX век“, която през 2011 г. с 200 записа се включва в EUROPEANA. По думите на координатора и методист на РБ Добрич Мария Нешева, „проектът поставя началото на дългосрочната стратегия на библиотеката за опазване и съхраняване на книжовното ни богатство като специфика и разнообразие, и следва идеите на EUROPEANA за достъпност на местното и регионално съдържание чрез Европейската дигитална библиотека, като представя културно-историческото наследство на град Добрич и Добруджа“¹.

Във връзка с българското съдържание в EUROPEANA, евродепутатът Емил Стоянов обявява отпускането на 10 стипендии за студенти от Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“. През 2011 г. в РБ „Иван Вазов“, Пловдив студенти от специалността „Лингвистика с информационни технологии“ усилено дигитализират материали, свързани с културно-историческото наследство на града².

След успешно международно сътрудничество със Столична библиотека „Михай Садовяну“ Букурещ, Окръжна библиотека „Й. Басарабеску“ Гюргево, Окръжен исторически музей – Гюргево, Музей на историята на гр. Букурещ чрез Асоциация „Еврорегион Данубиус“ през 2010 г. РБ „Любен Каравелов“ Русе започва дигитализиране на част от колекцията от екслибриси³. В момента 1 човек извършва единствено сканирането им, а дигитализацията е отложена поради липса на човешки и финансови ресурси.

РБ „Сава Доброплодни“ Сливен от 2007 г. реализира програма за опазване на ценни библиотечни документи чрез преработването им в дигитален формат. За целта са ангажирани 4 библиотекарски, преминали допълнително обучение и 1 системен администратор.

РБ „Стилиян Чилингиров“ Шумен изготвя библиографски указател на вестник „Шуменски общински вести“, информационен седмичник на Шуменската градска община от 15 януари 1940 г. до 11 април 1944 г. Съдържанието и показалците са придружени от линк към дигиталните копия на вестника. Процесът по дигитализация се извършва от 3-ма души – 1 библиотекар, 1 художник и 1 програмист.

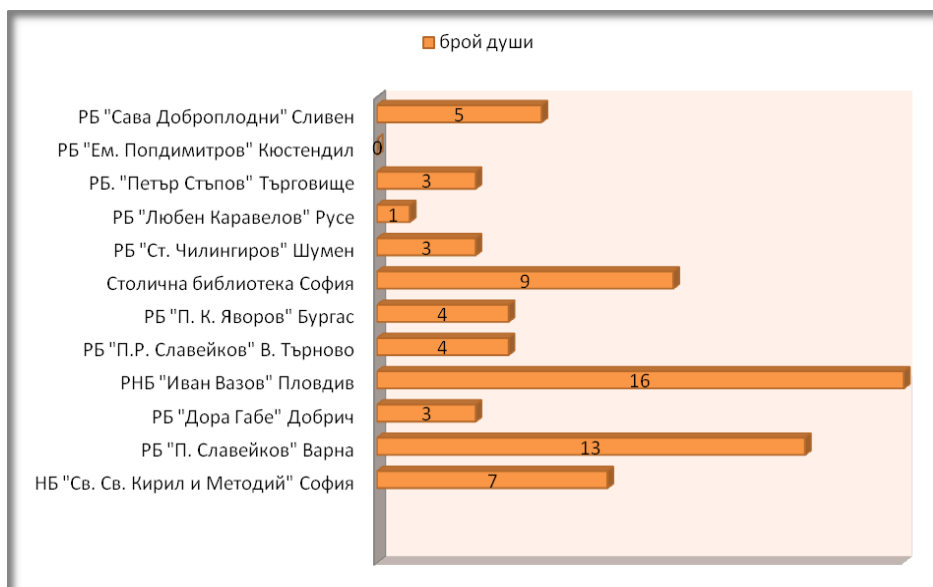
На Фиг. 6 е показан делът на библиотеките според броя на персонала, включен в процесите по дигитализация. Две от включените

¹ Нешева, Мария. „RE:Запитване“. E-mail to Petya Toleva. 23.08.2011.

² Вж. Първите стипендиати вече дигитализират Пловдив. ЕМИЛ СТОЯНОВ, 19.07.2011, <<http://www.emilstoyanovmer.eu/bg/news/view/108>; 20.07.2011>

³ Вж. Регионална библиотека „Любен Каравелов“ Русе. Отчет 2010 год., с. 19 [PDF]. <http://www.libruse.bg/sites/default/files/images/godishen_otchet_2010_10.pdf; 12.08.11>

библиотеки в изследването – в Кюстендил и в Русе – в момента не работят по дигитализиране на библиотечни документи. Причината, която изтъкват, е липса на финансови средства за ИКТ и човешки ресурс. Най-висок е дялът на РНБ „Иван Вазов“ Пловдив с общо шестнадесет души.

Фигура 6. Дял на библиотеките според броя персонал, включен в процесите на дигитализация 2010–2011 г.

В Таблица 4 наетият персонал е разпределен и обобщен по вид. В две от библиотеките – в Пловдив и във Варна – се включват и доброволци от ученици и студенти. Във всички включени библиотеки най-голям е дялът на библиотекарите – 57% от общия брой. Това показва, че българските библиотеки трудно наемат специалисти от други области и са принудени да разчитат основно на своя персонал, някои от които преминават специално обучение. Като една от основните причини, която споделят библиотеките, е по-ниското заплащане, което могат да предложат на ИТ-специалисти или програмисти в сравнение с реалната им оценка на техния пазар на труда.

Таблица 4. Разпределение на наетия за дигитализация персонал по вид

Библиотека	Общо	специалисти	технически персонал			допълнително наети		
		библиотекари	СА / програмист	художник	фотограф	ученици	студенти	др.
НБ „Св. Св. Кирил и Методий“ София	7	2	2		3			
РБ „П. Славейков“ Варна	13	5				8		
РБ „Дора Габе“ Добрич	3	3						
РНБ „Иван Вазов“ Пловдив	16	3			2		10	1
РБ „П.Р. Славейков“ В. Търново	4	2	2					
РБ „П. К. Яворов“ Бургас	4	4						
Столична библиотека София	9	7						2
РБ „Ст. Чилингиров“ Шумен	3	1	1	1				
РБ „Любен Каравелов“ Русе ¹	1				1			
РБ. „Петър Стъпов“ Търговище	3	3						
РБ „Ем. Попдимитров“ Кюстендил	0							
РБ „Сава Доброплодни“ Сливен	5	4	1					

¹ Един човек само сканира библиотечни документи.

Изводи и препоръки

Докладът обхваща 12 от 32 публични библиотеки в страната, с фонд над 200 000¹. Разпределението им по вид е: 10 регионални, 1 общинска и Националната библиотека. Избрах тези библиотеки поради участието им в едни от най-големите и реализирани проекти за дигитализация на културно-историческото наследство в България и поради разположението им в по-големите областни центрове.

Основният извод, който мога да направя, е, че българските библиотеки вече не са изолирани, а създават както връзки помежду си, така и със сродни чуждестранни структури. Това е положителна тенденция за обмена на добрите библиотечни практики, развитие на информационно-комуникационните технологии и качеството на библиотечните услуги. Съществен принос има и бързото прилагане на проект „Глобални библиотеки“, който предлага няколко модула за участие в квалификационни курсове. Тенденцията за масова липса на компютърна грамотност в повечето библиотеки до преди три-четири години, вече не се забелязва. Друг е въпросът, че са налице следните проблеми:

- недостиг на квалифициран персонал, поради което се включват доброволци от ученици, студенти и среднисти, а библиотечни специалисти се налага да работят извънредно извън своите текущи задължения (Пловдив, Варна и Столична библиотека);
- несъответствие между броя наети спрямо количеството дейности по дигитализацията, което удължава времето за изработване на каталозите (Пловдив – 1 човек дигитализира, обработва и изготвя каталог „Портрети и снимки“, състоящ се от 4000 единици);
- липсата на финансови средства, разпределението им по други дейности и зависимостта от централната и местната власт забавя процесите на дигитализация, а в някои от публичните библиотеки дори спират (Кюстендил и Русе).

Важно е тук да се осъзнае значимостта на библиотечния сектор за развитие на нацията в условията на икономика на знанието. Водещ е

¹ Според Годишния статистически отчет на НСИ за 2010 г. библиотеките с фонд над 200 000 б.д. са 47 : 1 национална, 27 регионални, 4 читалищни и градски, 11 към висши училища и 4 специални. Вж. за повече информация : <http://www.nsi.bg/otrasal.php?otr=24&a1=613&a2=638#cont> ; 14.08.11.

принципът да се произведе информационен продукт при най-високо качество с минимална загуба на време и разходи. Един възможен вариант е преоринетиране на организационно-управленската структура по дигитализацията към матричен тип, на база на разгръщане на *работата по проекта*. По този начин мениджърите ще се ангажират с проблемите за повишаване квалификацията на сътрудниците.

Разработване на стратегия на хоризонтална интеграция с други софтуерни фирми, фирми за графичен дизайн и интернет базирани приложения и др. би довело до намаляване риска от създаване на интерфейс, разпознаващ единствено библиотекаря. По думите на Майкъл Дженсън, повечето библиотеки се провалят при предлагането на онлайн четене, защото не разглеждат ползвателите си като клиенти, а само като потребители, посетители и метаданни: „*Most libraries fail at providing high-quality reading experiences online because they don't understand customers, only users, patrons, and metadata. Nearly every library-generated online reading experience I've had provides an interface that only a librarian could love. The ones that are interesting, engaging, and compelling are generally built outside both of our communities*“¹. При такъв подход би се решил и проблемът с осигуряване на IT специалисти, фотографи или художници, необходими за дигитализацията.

И не на последно място, изграждане на цялостна концепция от *Националния съвет по библиотечно дело* за модернизирание на трудовия пазар в библиотечно-информационния сектор с цел повишаване на заетостта: изясняване на отговорностите, образователна политика и гъвкави модели за заплащане на труда според индивидуалните показатели на съответния библиотекар.

Естественото мислене трябва да води към „отвън-навътре“ – съобразявайки се с нововъзникналите потребности да полагаме усилия за запълването на специфични пазарни ниши в сферата на услугите, без да нарушаваме призванието си да съхраняваме и предлагаме знанието.

¹Jensen, Michael. Cultural Tenacity within Libraries and Publishers. // *Library trends*, Vol. 57, N 1, 2008, p. 26.

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА

1. **Базово** проучване за оценка на въздействието : Целеви библиотеки (Етапи 2009 и 2010). // Програма Глоб@лни библиотеки – България“. – София : Изследователска агенция Естат ООД, 2010. – 138 с. [PDF].
<http://www.glbulgaria.bg/upload/docs/GL_Target_Libs_Report_01_2011.pdf ; 11.08.11>
2. **Войникова, Т.** В Еурогеана с обединени дигитални ресурси. // Необходими стъпки за интегриране на България в европейското начинание „Еурогеана“ : Междунар. конф. 23–24 април, 2010, организирана от Емил Стоянов, член на Европейския парламент. – Пловдив, 2010, с. 59–61.
3. **Георгиева, Наталия.** Обобщена информация за дейностите по Програма „Глоб@лни библиотеки – България“. // *Информационен бюлетин*, Юни, 2011, 8 с. [PDF].
<http://www.glbulgaria.bg/sites/default/files/Bulletin_June_2011_BG.pdf ; 11.08.11>
4. **Грашкина, В.** Развитие на обществено-информационни услуги в библиотеките – участници в проекта ABLE: Изводи, препоръки, очаквания, 11 с. [PDF]
<http://www.ableportal.bg/Sofia_300506/Doklad30mayFinalen.htm ; 10.08.11>
5. **Денчев, Стоян и Ирена Петева.** Библиотеки и публичен достъп до информация. – София : Акад. изд. „Проф. Марин Дринов“, 2006. – 311 с.
6. **Димчев, Александър.** Политика за подготовка и развитие на библиотечно-информационни специалисти в България (1989–2010). – София: Унив. изд. „Св. Кл. Охридски“, 2010. – 152 с.
7. **Дончева, А., Цветанка Панчева.** Участието на Националната библиотека в международни проекти за дигитализация. // Необходими стъпки за интегриране на България в европейското начинание „Еурогеана“ : Междунар. конф. 23–24 април, 2010, организирана от Емил Стоянов, член на Европейския парламент. – Пловдив, 2010, с. 28–30.
8. **Информационно общество – Данни /** Национален статистически институт – 2011, <<http://www.nsi.bg/otrasal.php?otr=17> ; 14.08.11>
9. **Национална библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“** София. Годишен отчет 2010. – 127 с. [PDF]. <<http://www.nationallibrary.bg/cgi-bin/e-cms/vis/vis.pl?s=001&p=0025&n=&vis> ; 12.08.11>
10. **Национален статистически институт**, < <http://www.nsi.bg> ; 14.08.11>
11. **Оперативна** програма „Развитие на човешките ресурси“ 2007–2013 г., с. 95–96 [PDF]. <www.eufunds.bg/document/175 ; 20.08.11>

12. **Обучение** за придобиване на професионална квалификация по професия „Библиотекар“. // *ББИА, Е-булетин* – Август, 2011, № 10.
<http://www.lib.bg/index.php?option=com_content&task=view&id=662&Itemid=160 ; 12.08.11>
13. **Отчет** до Управителния съвет за периода януари-юни 2011 г. // Програма Глоб@лни библиотеки – България“, 2011. 14 с. [PDF].
<<http://www.glbulgaria.bg/bg/node/565> ; 11.08.11>
14. **Петева, Ирена**. Информационният гражданин : прозрачност и сигурност на информацията. София : За буквите – О писменехъ, 2008.
15. **Регионална библиотека „Любен Каравелов“ Русе**. Отчет 2010 г., 50 с. [PDF].
<http://www.libruse.bg/sites/default/files/images/godishen_otchet_2010_10.pdf ; 12.08.11>
16. **Толева, Петя**. Електронна библиотека на Регионален археологически музей Пловдив: съвременни решения и перспективи. // Необходими стъпки за интегриране на България в европейското начинание „Еуропеана“ : Междунар. конф. 23–24 април, 2010, организирана от Емил Стоянов, член на Европейския парламент. – Пловдив, 2010, с. 52–55.
17. **ABLE**. // <<http://www.ableportal.bg/> 10.08.11>
18. **ABLE Project**. Народна библиотека „Иван Вазов“ Пловдив, 2009.
<http://www.libplovdiv.com/index.php?option=com_content&view=article&id=169&Itemid=183&lang=en ; 10.08.11>
19. **Bibliomist** – Global Libraries Ukraine : Project Facts. IREX, 2011.
<<http://www.irex.org/project/bibliomist-global-libraries-ukraine> ; 10.08.11>
20. **Biblionet** – Global Libraries Romania : Project Facts. IREX, 2011.
<<http://www.irex.org/project/biblionet-global-libraries-romania> ; 10.08.11>
21. **The European Library**. //
<<http://search.theeuropeanlibrary.org/portal/bg/index.html> 10.08.11>
22. **EuropeanaLocal**, <<http://www.europeanalocal.eu/> 10.08.11 >
23. **IREX**, <<http://www.irex.org/> ; 10.08.11>
24. **Jensen, Michael**. Cultural Tenacity within Libraries and Publishers. // *Library trends*, Vol. 57, N 1, 2008, p. 24–29.